ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΓΑΛΗΝΟΥ

Σοφία Ξενοφώντος. Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας,
sxenophontos@lit.auth.gr Τμήμα Φιλολογίας,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η παρούσα ομιλία επικεντρώνεται στη μελέτη των παρακειμένων υπό το φως του κώδικα Beinecke MS.1121. Πρόκειται για ένα ιατρικό χειρόγραφο του δωδέκατου αιώνα που διασώζει οκτώ πραγματείες του Γαληνού, οι οποίες συνοδεύονται από πέντε βασικές κατηγορίες παρακειμένων. Η πρώτη από αυτές περιλαμβάνει τα εκδοτικά παρακείμενα, τα οποία βοηθούν στη βελτίωση της κατάστασης του γαληνικού πρωτοτύπου μέσω προσθήκης λέξεων ή γραμμών που εξέπεσαν, απαλοιφής περιττών όρων, παροχής διαφορετικών γραφών και διορθώσεων λανθασμένων λεκτικών μορφών. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει επεξηγηματικά παρακείμενα, τα οποία εξοικειώνουν τον χρήστη με το περιεχόμενο των γαληνικών έργων και διασφαλίζουν την ταχεία κατανόηση βασικών όρων. Τα κύρια παραδείγματα εδώ είναι τα notabilia, σύντομοι τίτλοι με τη μορφή ερωταποκρίσεων και άλλα είδη δεικτών, όπως η ένδειξη ιστοριών ασθενών (ἱστορίαι). Στον κώδικα εντοπίζεται επίσης η εποπτική παρακειμενικότητα, ειδικά τα διαγράμματα διακλάδωσης, τα οποία είναι σημαντικά στο να καθιστούν το περίπλοκο υλικό πιο ευπρόσληπτο και ευκολομνημόνευτο, ιδίως για διδακτικούς σκοπούς. Η τέταρτη κατηγορία περιλαμβάνει τα γλωσσικά παρακείμενα. Η διατύπωση του Γαληνού γίνεται πιο προσιτή και ευκρινής μέσω γλωσσικής και εννοιολογικής προσαρμογής προς όφελος του μεσαιωνικού κοινού, ιδιαίτερα των μη ειδικών στην ιατρική. Τέλος, ένα ενδιαφέρον παρακείμενο στον Beinecke MS.1121 είναι η βυζαντινή εκδοχή μιας γαληνικής ιστορίας με τον Γλαύκωνα, που λειτουργεί ως πρόλογος για τον βυζαντινό αναγνώστη στο έργο *Θεραπευτικὰ πρὸς Γλαύκωνα.* Η διερεύνηση της ιατρικής παρακειμενικότητας στον Beinecke MS.1121 δείχνει ότι τα παρακείμενα είναι πρωταρχικής σημασίας για τον τρόπο με τον οποίο ο Γαληνός διαβάστηκε, σχολιάστηκε, διδάχθηκε και έγινε κατανοητός από τους παραγωγούς και τους καταναλωτές ιατρικών χειρογράφων από την ύστερη αρχαιότητα έως τη μέση βυζαντινή περίοδο.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Degni, P. 2008. ‘I manoscritti dello “scriptorium” di Gioannicio’, *Segno e Testo* 6: 179-247.
- Degni, P. 2010. ‘“In margine” a Gioannicio: nuove osservazioni e un nuovo codice (Laur. San Marco 695)’, in M. D’Agostino (ed.), *Alethes Philia. Studi in onore di Giancarlo Prato*, Collectanea 23, Spoleto: Centro italiano di studi sull’ alto medioevo, 321-39.
- García Novo, E. 1999. ‘Les scholies marginales au traité de Galien "De inaequali intemperie" dans le manuscrit grec Phillipps 4614’, *I testi medici greci. Tradizione e ecdotica. Atti del III Convegno Internazionale, Napoli 15-18 ottobre 1997*, Collectanea 17, Naples: M. D’Auria, 175-83.
- García Novo, E. 2003. ‘Un texte byzantin inédit sur la scène de Galien et Glaucon (*De locis affectis*, 8. 361.12-366.5 K)’, in A. Garzya (ed.), *Trasmissione e ecdotica dei testi medici greci: Atti del IV Convegno Internazionale, Parigi, 17-19 maggio 2001*, Collectanea 21, Naples: M. D’Auria, 135-48.
- Wilson, N. G. 1983. ‘A Mysterious Byzantine Scriptorium: Ioannikios and his Colleagues’, *Scrittura e civiltà* 7: 161-76.
- Wilson, N. G. 1987. ‘Aspects of the Transmission of Galen’, in G. Cavallo (ed.), *Le strade del testo*, Bari: Adriatica, 47-64.
- Wilson, N. G. 1991. ‘Ioannikios and Burgundio: A survey of the problem’, in G. Cavallo, G. De Gregorio, M. Maniaci (eds.), *Scritture, libri e testi nelle aree provinciali di Bisanzio. Atti del Seminario di Erice (18-25 settembre 1988)*, Spoleto: Centro italiano di studi sull' alto medioevo, 447-55.
- Wilson, N. G. 1996. *Scholars of Byzantium*, 2nd edition, Cambridge, Mass. Medieval Academy of America.
- Wilson, N. G. 1997. ‘Griechische philologie in Byzanz’, in H.-G. Nesselrath (ed.), *Einleitung in die griechische philologie*, Stuttgart-Leipzig: Teubner, 104-16.